

Η Βενετία ως μια πνευματική μητρόπολη του νέου Ελληνισμού

/ [Οδοιπορικά - Προσκυνήματα](#)

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Φιλολόγος-Ιστορικός

Η Βενετία δημιουργήθηκε από μια συνένωση κοινοτήτων της λιμνοθάλασσας για να αμύνονται στους εισβολείς (Λομβαρδοί, Ούννοι). Τον 8ο μ.Χ., αιώνα οι κάτοικοι της Βυζαντινής επαρχίας της Βενετίας εξέλεξαν τον Ούρσο ως πρώτο αρχηγό-Δόγη (ύπατος και δούκας) της. Το 860 μ.Χ., ενώ οι Ρώσ πολιορκούν την Πόλη ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ΄ απουσιάζει σε εκστρατεία κατά των Αράβων. Στην Πόλη ο Πατριάρχης Φώτιος, λείει η παράδοση, σε μια τελετουργία στα νερά του Βοσπόρου που είναι γεμάτα από πλοία των Ρώσ, εμβαπτίζει το κειμήλιο πανωφόρι (μαμφόριον) της Παναγίας και γίνεται τρικυμία μεγάλη καταστρέφοντας τον στόλο των επιτιθέμενων.

Τον 11ο αιώνα, μετά τη μάχη του Ματζικέρτ γίνονται μετακινήσεις πληθυσμών σ' Ανατολή και Δύση. Επικυριαρχίες και σύνορα αλλάζουν, η Πόλη ακόμη μία φορά σε

κίνδυνο, όπως και η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας (Serenissima Repubblica di Venezia). Αυτή, όχι από τους Σελτζούκους στη Μικρά Ασία ή τους Πετσαλέγγους στα Βαλκάνια, αλλά από τους Νορμανδούς που προωθήθηκαν στην ιταλική ηπειρωτική (Μπρίντιζι, Μπάρι) και νησιωτική (Σικελία) επικράτεια. Τότε, ο αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός κάνει συμφωνίες με τους Βενετούς, ανοίγει (1081-82) όλα τα βυζαντινά λιμάνια στους Βενετούς. Έτσι, σιγά-σιγά εγκαθίστανται και στην Πόλη οι Βενετοί, Γενοβέζοι, Πιζάνοι, Αμαλφιτάνοι. Το Πέραν οικοδομείται, γίνεται η μεγάλη παροικία των ξένων στην Πόλη και από τον 12ο αιώνα οι Βενετοί αποκτούν λόγω του μεγάλου στόλου τους πολλά εμπορικά προνόμια από τους Βυζαντινούς. Έτσι, αν δεν ήταν οι Λατίνοι στα λιμάνια της βυζαντινής επικράτειας δε θα γινόταν από τους Σταυροφόρους, ίσως, η Άλωση του 1204. Που, κατά τους περισσότερους ιστορικούς, είναι η αρχή του τέλους (1453) της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ο Ρωμαίικος Ελληνισμός (έμποροι, τεχνίτες, στρατιωτικοί, ιερωμένοι, διανοούμενοι, καλλιτέχνες) μετά την Πτώση της Πόλης (1453) κατά το πλείστον εγκαταστάθηκε στη Βενετία. Εκεί, μετέπειτα, εγκαταστάθηκαν σταδιακά Έλληνες της Ανατολής, ιδίως από τις Βενετοκρατούμενες περιοχές (νησιά Αιγαίου, Κρήτη, Μικρασία, Πελοπόννησο). Αλλά και από το 1439, οι ήδη εγκατεστημένοι στη Βενετία Έλληνες, προσπάθησαν να λάβουν άδεια ανέγερσης ορθόδοξου ναού συναντώντας προβλήματα λόγω των δογματικών διαφορών Δύσης-Ανατολής.

Στα 1498 οι αρχές της Βενετίας επέτρεψαν την ίδρυση της Ελληνικής Αδελφότητας (Confraternita) ή Σωματείου της Βενετίας (Scuola di San Nicolò della Nazione Greca). Και μόνο στα 1511-1514 έλαβαν άδεια ανέγερσης ορθόδοξου ναού για την Ελληνική Διασπορά (ο Άγιος Γεώργιος των Ελλήνων), η αποπεράτωση του οποίου συντελέστηκε το 1573.

Η έδρα της Πατριαρχικής Μητρόπολης Φιλαδελφείας της Μικρασίας μετά την Άλωση μεταφέρθηκε στη Βενετία. Πρώτος Μητροπολίτης της (1577-1616) εξελέγη ο Γαβριήλ Σεβήρος. Από το 1670-1755 ιδρύθηκαν και τα Ελληνικά Τυπογραφεία της Βενετίας (των Γλυκύδων, του Σάρου, του Θεοδοσίου). Οι εκδόσεις αυτών διοχετεύονταν σε όλες τις χώρες της Ανατολής όπου διέμενε ελληνισμός. Σήμερα, η Βενετία ανήκει στην Ορθόδοξη Μητρόπολη Ιταλίας και Μελίτης. Στα 1593 η Αδελφότητα άρχισε να λειτουργεί την Ελληνική Σχολή Βενετίας η οποία αργότερα (1700) απορροφήθηκε από τη Φλαγγίνειο Σχολή (ουσιαστικά το Πανεπιστήμιο των ελληνορθόδοξων). Η Φλαγγίνειος Σχολή (δωρεά του Θωμά Φλαγγίνη, Έλληνα κεφαλαιούχου της Βενετίας του 17ου αιώνα) συνέβαλε στην συνέχιση των γραμμάτων της νεοελληνικής παιδείας. Διδάσκονταν φιλοσοφία, ρητορική, ανθρωπιστικά γράμματα, ελληνική και λατινική γλώσσα.

Βέβαια, η φιλοπαπική τάση του Μητροπολίτη Μελέτιου Τυπάλδου (1685-1713) σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νέων εμπορικών κέντρων (Τεργέστη, Λιβόρνο, Βιέννη, Βουκουρέστι, Πέστη) οδήγησαν σε παρακμή την Ελληνική Αδελφότητα Βενετίας από τα 1720 μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα. Με την κατάληψη της Βενετίας από τα γαλλικά στρατεύματα (1797) που κατέλυσαν τη βενετική αριστοκρατία, χάθηκαν οι τραπεζικές καταθέσεις της Ελληνικής Αδελφότητας και αυτή οδηγήθηκε σε μαρασμό. Η Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Βενετίας το 1953 μεταβίβασε υπό όρους τη Φλαγγίνειο Σχολή, τον Ναό του Αγίου Γεωργίου, το Κωδωνοστάσιο και άλλα 50 οικήματα στο Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών. Η έκδοση ποιητικών συλλογών και πεζών έργων ήταν συνηθισμένο γεγονός στην Ιταλία του 17ου και 18ου αιώνα, κυρίως στην Πάντοβα και τη Βενετία. Παρουσιάζονταν σε δημόσιες εκδηλώσεις κυρίως από νέους και στη συνέχεια έπαιρναν το δρόμο για το τυπογραφείο.

Στα 1708 εκδόθηκε στη Βενετία η συλλογή στιχουργημάτων σπουδαστών της Φλαγγινείου Σχολής: τα Άνθη Ευλάβειας, αφιερωμένα στην Πανένδοξον Μετάστασιν της Θεομήτορος Μαρίας. Τα ποιητικά σχέδιάσματα των Ανθών Ευλαβείας είχε σαν πρότυπο τα σονέττα. Η απόδοση της λέξης σονέττο αποδίδεται στην ελληνική έκδοση με τη λέξη ωδάριο. Ο Φραγκίσκος Κολομπής, Ιεροδιάκονος εκ Κεφαλληνίας, συμμετείχε με το Ωδάριον εις την Μετάστασιν της Πανάγνου:

«...Σαν εις άρμα λαμπρόν, στα χρυσωμένα των Αγγέλων φτερά, επέτα η Θεία μητέρα Θεού, εις την οποίαν ήτον όλα τα κάλλη μαζωμένα».

Ο Αντώνιος Στρατηγός, Αναγνώστης Κερκυραίος έγραψε:

«...Είχε λάμπ' η αυγή, εις την οποίαν ώρισεν ο Θεός ν' αποσηκώσει στ' άστρα από

τον κόσμον την Μαρίαν κι ως Κυράν του παντός να στεφανώσει». Ένα άλλο δίστιχο (No 33) από τη συλλογή των Ανθέων Ευλαβείας ανέφερε:

«...Τον Ουρανό πρίν δέχτηκες

στα στήθη σου Παρθένα

γι' αυτό και τα ουράνια

τώρα κρατούν εσένα».

Ένα σονέττο (No 34):

«...καθώς η Μαρία ανεβαίνει τους αιώνιους λόφους...

δε νοιώθεις θνητέ... πώς δε γίνεται

ο παράδεισος να είναι μοιρασμένος με τη γη».

Στο κείμενό του ο Γεώργιος Πατούσας, Ιεροδιάκονος Αθηναίος έγραψε: «... ας παύσουν μίαν φοράν της γης οι αναστεναγμοί και τα δάκρυα, ας εξορισθεί μακράν από λόγου της κάθε λύπης νεφέλη. Δεν έχει δίκαιον να πικραίνεται η γη δια τον μισεμόν της Θεομήτορος, η οποία μεταβαίνει σήμερον εις τας αιωνίας μονάς, όχι τόσον δια να ενωθεί με τον ηγαπημένον της Υιόν και δεσπότην, όσον δια να μας επιτυχαίνει ευκολότερα από την καλοσύνην του πλέον δασιλή τα χαρίσματα και λαμπρές τες ευεργεσίες».

Ο Β. Κнос (Urpsala, 1962) σχολίασε:«... η μικρή αυτή συλλογή μπορεί να θεωρηθεί σαν ένα φιλολογικό μανιφέστο... γεμάτο από νεανική αφέλεια και πατριωτική έξαρση που εμφανίστηκε στο εξωτερικό και κάτω από ξένη επίδραση (Δυτική, Καθολική)...οι νεαροί ποιητές χωρίς να είναι ξένοι προς τη βυζαντινή παράδοση... δέχτηκαν χωρίς αμφιβολία την επίδραση της ιταλικής ποίησης».

Μπορεί η λογοτεχνική δεινότητα των έργων της συλλογής να είναι συζητήσιμη αλλά η συναισθηματική γνησιότητα των μαθητών και διδασκάλων της Φλαγγινείου Σχολής υψηλού επιπέδου. Για μας, τα έργα αυτά αποτελούν ένα χρήσιμο ιστορικό τεκμήριο τρόπου διάσωσης της ελληνικής γλώσσας και παιδείας σε ένα τόπο μετοικεσίας μετά την Άλωση της Πόλης.

Πηγή: synodoiporia.gr